

Kosztolányi Dezső: *Az írástudatlanok árulása. Különvélemény Ady Endréről (1929)*

Részletek

Ennek az avult romantikának olykor maga is érzi a komikumát. Ezért ellensúlyozni igyekezik a túlon túl édeset. A nők: kis senkik és éhes csukák. Egy zsurnaliszta fölényével szól róluk:

*Úgy kellene a meghagyásaid,
Mert megint bűnbe estem,
S kérdelem: szeretek, ím, egy új leányt,
Szeressem, ne szeressem?
(Kérdés kék szemekhez)*

(...)

Egy kritikus ezt írta róla: „a magyar nyelv sohase hallott zenéjét szólaltatta meg”. Fölháborodva kérdezem, hogy ezt a megállapítást, melyet Vörösmarty wagneri zenekara, Petőfi harsonája, Arany andalító mélyhegedűje után tett, vajon erre is vonatkoztatta-e, erre a süket citerára, erre a nyafogó csimpolyára? Kötetei hemzsegnek ilyesmiktől:

*Jaj, be szép, hogy vagyok,
Jaj, be szép, hogy vagynak,
Jaj, be szép, hogy minden Való szép,
Jaj, be szép a Szép.
(Szép a Szép)*

Nem, tisztelt uraim, ez nem szép: ez rút és ostoba. Ez nyelvünk mélypontja, melynél mélyebbre már nem zuhanhat. Nem az a baja, hogy „érthetetlen”. Az a baja, hogy érthető.

„Iskolát” nem teremtett. Mindez a politikai hűhó folytán került a köztudatba s néhány szajkózó könyvbe. Sok hangos híve volt, de tanítványa, követője alig, néhány korán letűnt, értéktelen epigont kivéve, aki nagybetűit, hányavetiségét majmolta. Azok, akik vele együtt jelentkeztek, a maguk útján jártak. Lendülete bátorítólag hatott egyesekre, de vezérkedése csak társadalmi jellegű volt. Az irodalmi matéria, melyet hozott, nem alkalmas a folytatásra, mások fejlesztésére. Csak jelszavai keringenek, de szavai nem váltak vérré, mint Petőfiéi vagy Aranyéi. Nyelve sokszor ízesen magyar, de szókincse nem gazdag. Azok az újítások, melyekkel kísérletezett, összetételei, elvonásai nem szerencsések, többnyire kiagyaltak, mesterkéltek. (*Tavaszhárás, Csók-kunyhó, göth, hars* stb.) Kevés költő hagyott maga után annyi selejttest, művészileg idétlent, és modorost. Mégis jelentős tehetség volt. Maradandót alkotott azzal a harminc-negyven versével, mely pályája szerencsés termékének tekinthető. Nem tündökölt a lángész kápráztató fényével. Helye nincs is se Petőfi, se Arany, se Vörösmarty, se Berzsenyi mellett, csak az érdekes, csonka nagy tehetségek között. Akadhatnak olyanok, akik ezután is sokkal elnézőbben látják alakját. De lehetetlennek tartom, hogy a művészetre fogékony, tisztafejű emberek között nagy különbségek tátonganának megítélés tekintetében.

Figyeljük meg, hogy Aranyhoz, Petőfihez hasonlítja Adyt. Kosztolányi látta Ady jelentős hatását, akár nemzeti költő jellegét is. Viszont Ady nem akarta valóságban vállalni ezt a vezető szerepet, a modernnek felkérését is visszautasította. Emellett Kosztolányi Adyt mint költőt értelmezi, holott Ady magát sem vallotta annak, csupán publicistának, aki felemeli a szavát az antidemokrácia, az elnyomás ellen, a szegények és elnyomottak védelmében, az ország, a magyarság érdekében.